

**Dr. sc. Sanja Broz Tominac
Dr. sc. Martina Dragija
Dr. sc. Mirjana Hladika
Marina Mićin, mag. oec.**

UPRAVLJAČKO RAČUNOVODSTVO – studija slučajeva

**Redaktorica:
Dr. sc. Mirjana Hladika**

Zagreb, 2015.

**HRVATSKA ZAJEDNICA RAČUNOVOĐA
I FINACIJSKIH DJELATNIKA**
Zagreb, Jakova Gotovca 1/II

Za Izdavača:

mr. sc. Bogomil Cota

Predsjednik Izdavačkog savjeta:

prof. dr. sc. Stjepan Tadijančević

Redaktorica:

dr. sc. Mirjana Hladika

Recenzenti:

prof. dr. sc. Danimir Gulin
izv. prof. dr. sc. Hrvoje Perčević

Korektor:

Damir Maligec

Grafičko i likovno rješenje korice:

Miljenka Stanković

Grafičko oblikovanje i prijelom:

Miljenka Stanković

Tisak:

Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000908010, ISBN broj je 978-953-277-098-8

PREDGOVOR

Sadržaji predstavljeni u ovoj knjizi, zajedno s onima obrađenima u knjizi „Upravljačko računovodstvo“ čine cjelinu i predstavljaju cjelokupno nastavno gradivo za kolegij Upravljačko računovodstvo. Sadržaj ove knjige prilagođen je ponajprije nastavnom planu i programu kolegija Upravljačko računovodstvo na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Iz tog razloga ova knjiga je primarno namijenjena studentima ekonomskih fakulteta i visokih poslovnih škola, iako se nadamo da će pobuditi interes šire javnosti koja se bavi računovodstvenom problematikom i problematikom upravljačkog računovodstva.

Svrha knjige je upoznavanje čitatelja s temeljnim kategorijama upravljačkog računovodstva te prezentiranje primjene metoda i instrumenata upravljačkog računovodstva. Knjiga nije opterećena teorijskim aspektima upravljačkog računovodstva budući su isti detaljno obrađeni u knjizi „Upravljačko računovodstvo“, već se u njoj kroz brojne slučajeve ukazuje na primjenu različitih metoda i instrumenata upravljačkog računovodstva koji se temelje na suvremenim dostignućima računovodstvene znanosti. S obzirom na brojne slučajeve primjene metoda i instrumenata upravljačkog računovodstva, knjiga predstavlja skroman doprinos autora u uvođenje čitatelja u problematiku korištenja računovodstvenih informacija u svrhu poslovnog odlučivanja te važnost donošenja kvalitetnih poslovnih odluka u cilju povećanja efikasnosti i profitabilnosti poduzeća. Razumijevanje kategorija upravljačkog računovodstva te primjena metoda i instrumenata upravljačkog računovodstva kojima se menadžment koristi važne su pretpostavke budućeg uspješnog rada diplomiranih studenata ekonomskih fakulteta i visokih poslovnih škola.

Knjiga se sastoji od tri dijela: (I) Troškovni koncepti za poslovno upravljanje, (II) Informacije i koncepti donošenja odluka te (III) Planiranje i koncepti kontrole u poduzeću. Prvi dio knjige odnosi se na analizu troškova i primjenu informacija o troškovima u poslovnom upravljanju. Drugi i treći dio knjige obrađuje kategorije, metode i instrumente za donošenje odluka u kratkom i dugom roku.

U prvom dijelu knjige objašnjava se uloga i značaj upravljačkog računovodstva u poslovnom upravljanju te se razmatraju značajne promjene u poslovnom okruženju i njihov utjecaj na upravljački informacijski sustav poduzeća. S obzirom na značaj informacija o troškovima za poslovno upravljanje, dana je temeljna klasifikacija troškova za potrebe upravljanja, analizira se značaj općih troškova proizvodnje u suvremenim uvjetima poslovanja te su prezentirani slučajevi primjene metoda alokacije općih troškova proizvodnje. Nadalje, objašnjavaju se metode vrednovanja zaliha proizvodnje i gotovih proizvoda te se analizira utjecaj primjene metoda vrednovanja zaliha proizvodnje i gotovih proizvoda na dobit poduzeća. U ovom dijelu knjige analiziraju se tradicionalne metode obračuna troškova. Dani su slučajevi primjene sustava obračuna troškova po radnom nalogu u proizvodnim i uslužnim poduzećima, te su prezentirani slučajevi primjene procesnog sustava obračuna troškova. U posljednjem poglavlju prvog dijela knjige obrađen je i suvremeni sustav obračuna troškova.

U drugom dijelu knjige razmatraju se računovodstvene informacije koje menadžerima omogućuju donošenje kvalitetnih poslovnih odluka. Analizira se primjena modela točke pokrića u uvjetima primjene metode varijabilnih troškova i metode ukupnih troškova, dani su slučajevi primjene različitih metoda utvrđivanja točke pokrića kao i slučajevi donošenja odluka primjenom modela točke pokrića. Nadalje, u ovom dijelu knjige razma-

traju se relevantni prihodi i troškovi za potrebe donošenja specifičnih poslovnih odluka te se obrađuju različite metode određivanja cijena.

U trećem dijelu knjige razmatra se provođenje odluka kroz proces planiranja i kontrole. U tom kontekstu, obrađuju se standardni troškovi kao temelj izrade poslovnog plana te se analiziraju odstupanja od standardnih troškova. Posebna pozornost posvećena je ulozi i značaju poslovnog planiranja u poduzećima te su prezentirani slučajevi izrade glavnog poslovnog plana u poduzeću koje se bavi proizvodnom djelatnošću, u poduzeću koje se bavi djelatnošću trgovine te u poduzeću koje se bavi uslužnom djelatnošću. Uz to, dani su brojni slučajevi izrade pojedinačnih operativnih planova. Osim navedenih tema, obrađen je pojam, svrha i metodologija izrade novčanog proračuna te su dani tipični slučajevi sastavljanja novčanog proračuna. Uz novčani proračun, prezentirana je primjena ostalih instrumenata koje menadžment koristi u upravljanju novčanim tokovima poduzeća. U ovom dijelu knjige razmatraju se pojam i obilježja fleksibilnog proračuna, dani su slučajevi sastavljanja fleksibilnog proračuna za svaki centar odgovornosti, te je prezentirana primjena instrumenata za ocjenu uspješnosti centara odgovornosti. Treći dio knjige završava prezentiranjem metoda za donošenje odluka o kapitalnim investicijama.

Autori se zahvaljuju svima koji su svojim radom, idejama i savjetima doprinijeli nastanku knjige. Veliku zahvalnost i poštovanje upućuju svim sveučilišnim nastavnicima od kojih su stjecali znanja te usvajali kategorije, metode i instrumente upravljačkog računovodstva.

Zahvaljuju se studentima što su ih potaknuli na pisanje knjige te cijene njihovo strpljenje u iščekivanju knjige. Autori se nadaju i očekuju da će ova knjiga svojim nastankom povećati kvalitetu studiranja te olakšati studentima razumijevanje složene i sveobuhvatne problematike upravljačkog računovodstva.

Autori se zahvaljuju i nakladniku knjige, Hrvatskoj zajednici računovođa i financijskih djelatnika. Posebnu zahvalnost autori upućuju recenzentima, prof. dr. sc. Danimiru Gulinu i izv. prof. dr. sc. Hrvoju Perčeviću, na korisnim sugestijama, primjedbama i savjetima prilikom pisanja ove knjige, a koji su uvelike doprinijeli kvaliteti ove knjige.

Nadamo se da će knjiga ispuniti očekivanja čitatelja te da će biti korisna studentima, ali i ostaloj stručnoj i znanstvenoj javnosti. Pozivamo čitatelje da iznesu svoje primjedbe, prijedloge i savjete koje ćemo prihvatiti s uvažavanjem.

Redaktorica

SKRAĆENI SADRŽAJ

- I. TROŠKOVNI KONCEPTI ZA POSLOVNO UPRAVLJANJE**
  - 1. ULOGA I ZNAČAJ UPRAVLJAČKOG RAČUNOVODSTVA U POSLOVNOM UPRAVLJANJU
  - 2. TEMELJNA KLASIFIKACIJA TROŠKOVA ZA POTREBE UPRAVLJANJA
  - 3. ANALIZA OPĆIH TROŠKOVA PROIZVODNJE
  - 4. VREDNOVANJE ZALIHA PROIZVODNJE I GOTOVIH PROIZVODA
  - 5. PRIMJENA SUSTAVA OBRAČUNA TROŠKOVA PO RADNOM NALOGU
  - 6. PRIMJENA PROCESNOG SUSTAVA OBRAČUNA TROŠKOVA
  - 7. RAČUNOVODSTVO POVEZANIH PROIZVODA I SPOREDNIH PROIZVODA
  - 8. ABC METODA

- II. INFORMACIJE I KONCEPTI DONOŠENJA ODLUKA**
  - 1. ANALIZA MODELA TOČKE POKRIĆA
  - 2. KONCEPT RELEVANTNIH INFORMACIJA I INKREMENTALNA ANALIZA
  - 3. ODREĐIVANJE CIJENA

- III. PLANIRANJE I KONCEPTI KONTROLE U PODUZEĆU**
  - 1. PRIMJENA SUSTAVA STANDARDNIH TROŠKOVA I ANALIZA ODSTUPANJA
  - 2. ULOGA I ZNAČAJ POSLOVNOG PLANIRANJA U PODUZEĆU
  - 3. FLEKSIBILNI PRORAČUN, KONTROLA IZVRŠENJA I RAČUNOVODSTVO ODGOVORNOSTI
  - 4. METODE ZA DONOŠENJE ODLUKA O KAPITALNIM INVESTICIJAMA – KAPITALNI PRORAČUN

SADRŽAJ

I. TROŠKOVNI KONCEPTI ZA POSLOVNO UPRAVLJANJE	
1. ULOGA I ZNAČAJ UPRAVLJAČKOG RAČUNOVODSTVA U POSLOVNOM UPRAVLJANJU (Hladika Mirjana).....	3
1.1. Uloga menadžmenta i računovodstvene informacije za poslovno upravljanje	3
1.2. Globalizacija, poslovno okruženje i upravljačko računovodstvo	5
2. TEMELJNA KLASIFIKACIJA TROŠKOVA ZA POTREBE UPRAVLJANJA (Dragija Martina)	8
2.1. Troškovi proizvoda i troškovi razdoblja	10
2.2. Direktni i indirektni troškovi	13
2.2.1. Računovodstveno praćenje i upravljanje troškovima direktnog materijala.....	14
2.2.2. Računovodstveno praćenje i upravljanje troškovima direktnog rada.....	21
2.2.3. Računovodstveno praćenje i upravljanje indirektnim troškovima	25
2.3. Troškovi prema ponašanju na promjenu razine aktivnosti	27
2.3.1. Fiksni troškovi.....	27
2.3.2. Varijabilni troškovi.....	28
2.3.3. Mješoviti troškovi.....	28
2.4. Troškovi prema značajnosti za donošenje odluka	28
2.4.1. Relevantni troškovi.....	29
2.4.2. Irelevantni troškovi	29
2.5. Troškovi prema mogućnosti kontrole	29
3. ANALIZA OPĆIH TROŠKOVA PROIZVODNJE (Dragija Martina).....	31
3.1. Primjena metoda razdvajanja fiksne i varijabilne komponente općih troškova proizvodnje	31
3.2. Alokacija općih troškova proizvodnje s pomoćnih i sporednih mjesta troškova na glavna mjesta troškova	33
3.2.1. Alokacija općih troškova proizvodnje primjenom direktne metode	34
3.2.2. Alokacija općih troškova proizvodnje primjenom indirektnih metode	37
3.2.3. Alokacija općih troškova proizvodnje primjenom recipročne metode.....	41
4. VREDNOVANJE ZALIHA PROIZVODNJE I GOTOVIH PROIZVODA (Hladika Mirjana)	55
4.1. Primjena metode ukupnih troškova	56
4.2. Primjena metode varijabilnih troškova	63
4.3. Primjena metode super-varijabilnih troškova	70
4.4. Analiza utjecaja primjene metode ukupnih troškova i metode varijabilnih troškova na dobit	74
4.5. Analiza utjecaja količine proizvodnje i prodaje na dobit	78

4.6.	Analiza utjecaja primijenjenog kapaciteta na fiksne opće troškove proizvodnje po jedinici	93
4.7.	Primjena metoda vrednovanja zaliha u uvjetima primjene obračuna po standardnim troškovima	99
5.	PRIMJENA SUSTAVA OBRAČUNA TROŠKOVA PO RADNOM NALOGU (Broz Tominac Sanja)	108
5.1.	Obračun troškova po radnom nalogu u proizvodnim poduzećima	108
5.1.1.	Slučaj primjene sustava obračuna troškova po radnom nalogu na temelju stvarnih troškova.....	109
5.1.2.	Slučaj primjene sustava obračuna troškova po radnom nalogu na temelju planiranih općih troškova proizvodnje	114
5.2.	Obračun troškova po radnom nalogu u uslužnim poduzećima	120
6.	PRIMJENA PROCESNOG SUSTAVA OBRAČUNA TROŠKOVA (Mićin Marina)	127
6.1.	Procesni sustav obračuna troškova kada su svi proizvodi dovršeni (bez početnih i konačnih zaliha nedovršene proizvodnje)	127
6.2.	Procesni sustav obračuna troškova kada postoje konačne zalihe nedovršene proizvodnje (bez početnih zaliha nedovršene proizvodnje)	131
6.3.	Procesni sustav obračuna troškova kada postoje početne i konačne zalihe nedovršene proizvodnje	136
6.3.1.	Slučaj primjene metode prosječne ponderirane cijene u utvrđivanju troškova ekvivalentnih jedinica.....	137
6.3.2.	Slučaj primjene FIFO metode u utvrđivanju troškova ekvivalentnih jedinica	139
7.	RAČUNOVODSTVO POVEZANIH PROIZVODA I SPOREDNIH PROIZVODA (Dragija Martina)	147
7.1.	Metode raspoređivanja troškova povezane proizvodnje na povezane proizvode	148
7.1.1.	Raspoređivanje troškova povezane proizvodnje na povezane proizvode u uvjetima prodaje proizvoda u točki odvajanja	148
7.1.1.1.	<i>Slučaj primjene metode fizičke mjere</i>	148
7.1.1.2.	<i>Slučaj primjene metode relativne tržišne vrijednosti</i>	150
7.1.2.	Raspoređivanje troškova povezane proizvodnje na povezane proizvode u uvjetima daljnje proizvodnje povezanih proizvoda	152
7.1.2.1.	<i>Slučaj primjene metode približne tržišne vrijednosti</i>	153
7.1.2.2.	<i>Slučaj primjene metode konstantne stope bruto marže</i> ...	155
7.2.	Metode vrednovanja sporednih ili nusproizvoda	157
7.2.1.	<i>Slučaj primjene metode neto utržive vrijednosti</i>	157
7.2.2.	<i>Slučaj primjene nulte metode</i>	160
8.	ABC METODA (Dragija Martina)	167
8.1.	Primjena ABC metode u proizvodnim poduzećima	169

8.2.	Primjena ABC metode u trgovini.....	172
8.3.	Primjena ABC metode u uslužnim poduzećima	173
8.4.	Primjena ABC metode u donošenju odluka	177
II.	INFORMACIJE I KONCEPTI DONOŠENJA ODLUKA	185
1.	ANALIZA MODELA TOČKE POKRIĆA (Hladika Mirjana)	187
1.1.	Utvrđivanje točke pokrića u uvjetima primjene metode varijabilnih troškova	191
1.1.1.	Analiza modela točke pokrića za proizvod	191
1.1.1.1.	<i>Primjena metode jednadžbe u utvrđivanju točke pokrića.....</i>	<i>191</i>
1.1.1.2.	<i>Primjena metode marginalne kontribucije u utvrđivanju točke pokrića .....</i>	<i>193</i>
1.1.1.3.	<i>Primjena grafičke metode u utvrđivanju točke pokrića ....</i>	<i>211</i>
1.1.2.	Analiza modela točke pokrića u prodajnom miksu	214
1.2.	Utvrđivanje točke pokrića u uvjetima primjene metode ukupnih troškova	217
1.3.	Primjena modela točke pokrića u donošenju odluka	220
2.	KONCEPT RELEVANTNIH INFORMACIJA I INKREMENTALNA ANALIZA (Hladika Mirjana)	230
2.1.	Odlučivanje o prihvatanju narudžbe kupca po posebnoj cijeni	232
2.2.	Odlučivanje o proizvodnji ili nabavi određenog dijela proizvoda	238
2.3.	Odlučivanje o proizvodnom miksu u uvjetima ograničenih resursa	243
2.4.	Odlučivanje o zadržavanju ili zamjeni opreme	247
2.5.	Odlučivanje o uvođenju ili ukidanju proizvodne linije ili poslovnog segmenta	249
2.6.	Odlučivanje o prodaji proizvoda ili njegovoj daljnjoj proizvodnji	253
3.	ODREĐIVANJE CIJENA (Mićin Marina).....	263
3.1.	Određivanje prodajnih cijena proizvoda za prodaju na eksternom tržištu	263
3.1.1.	Slučaj primjene metode ciljnih troškova	263
3.1.2.	Slučaj primjene metode trošak-plus	265
3.1.3.	Slučaj primjene metode ukupnih troškova u određivanju cijena proizvoda	267
3.1.4.	Slučaj primjene metode varijabilnih troškova u određivanju cijena proizvoda	269
3.1.5.	Slučaj primjene metode planiranog životnog vijeka proizvoda.....	271
3.2.	Određivanje cijena usluga	274
3.3.	Određivanje transfernih cijena za internu prodaju	279
3.3.1.	Slučaj primjene tržišne metode	279
3.3.2.	Slučaj primjene troškovne metode	281
3.3.3.	Slučaj primjene pregovaračke metode.....	283
3.4.	Određivanje transfernih cijena na međunarodnoj razini	286

III. PLANIRANJE I KONCEPTI KONTROLE U PODUZEĆU	293
1. PRIMJENA SUSTAVA STANDARDNIH TROŠKOVA I ANALIZA ODSUPANJA (Dragija Martina)	295
1.1. Standardni troškovi direktnog rada i analiza odstupanja	295
1.2. Standardni troškovi direktnog materijala i analiza odstupanja	297
1.3. Standardni opći troškovi proizvodnje i analiza odstupanja	299
1.4. Utjecaj odstupanja od standardnih troškova na poslovni rezultat	305
2. ULOGA I ZNAČAJ POSLOVNOG PLANIRANJA U PODUZEĆU (Hladika Mirjana)	312
2.1. Glavni poslovni plan poduzeća	313
2.1.1. Sastavljanje glavnog poslovnog plana u proizvodnim poduzećima	316
2.1.2. Sastavljanje glavnog poslovnog plana u trgovini	343
2.1.3. Sastavljanje glavnog poslovnog plana u uslužnim poduzećima	358
2.1.4. Slučajevi izrade pojedinačnih operativnih planova	372
2.2. Upravljanje novčanim tokovima	386
2.2.1. Slučajevi sastavljanja novčanog proračuna	387
2.2.2. Utvrđivanje slobodnog novčanog toka	399
2.2.3. Primjena metode novčanog jaza	403
3. FLEKSIBILNI PRORAČUN, KONTROLA IZVRŠENJA I RAČUNOVODSTVO ODGOVORNOSTI (Hladika Mirjana)	415
3.1. Sastavljanje fleksibilnog proračuna centara odgovornosti, kontrola izvršenja i analiza odstupanja	417
3.1.1. Fleksibilni proračun i izvještaj o izvršenju troškovnog centra odgovornosti	418
3.1.2. Fleksibilni proračun i izvještaj o izvršenju prihodnog centra odgovornosti	423
3.1.3. Fleksibilni proračun i izvještaj o izvršenju profitnog centra odgovornosti	425
3.1.4. Fleksibilni proračun i izvještaj o izvršenju investicijskog centra odgovornosti	435
3.2. Mjerenje uspješnosti investicijskih centara odgovornosti	437
3.2.1. Stopa povrata imovine	438
3.2.2. Rezidualna dobit	440
3.2.3. Dodana ekonomska vrijednost	443
4. METODE ZA DONOŠENJE ODLUKA O KAPITALNIM INVESTICIJAMA – KAPITALNI PRORAČUN (Broz Tominac Sanja)	451
4.1. Primjena metode neto sadašnje vrijednosti	452
4.2. Primjena interne stope povrata	454
4.3. Primjena metode perioda povrata	456
4.4. Primjena računovodstvene stope povrata	458
LITERATURA	463
POJMOVNIK	469
KAZALO POJMOVA	477

